

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Svårare än väntat

**En kvalitativ innehållsanalys om heterosexuella kvinnors
upplevelser av att lämna en våldsam relation, med fokus på barn
och utomståendes påverkan**

David Brorsson & Sandra Mårtensson

Kandidat (SOPA 63)

Aktuell termin (HT 2021)

Handledare: Linn Alenius Wallin

Abstract

Author(s): David Brorsson & Sandra Mårtensson

Title: Harder than expected

Supervisor: Linn Alenius Wallin

The aim of this study was to explore how women, during the process of leaving an intimate violent partner, experienced having children and contact with people outside of the relationship became a hindrance. The chosen method was to examine five autobiographies written by women who had left a violent relationship, lived in Sweden and had one or more children with the perpetrator or from a prior relationship. In analyzing our results, we applied Holmberg and Enanders (2005) leavingprocess to acknowledge the process of leaving the relationship as something more than just physically leaving the perpetrator. This study found that children can be used by the perpetrators as means to exercise power over the women which can make it hard for them to leave the relationship. In examples of shared custody over the children the women are forced to keep in contact with the perpetrator and make it harder for her to start anew after a physical separation. Regarding the women's surroundings this study found that both the kind of support, and when the support was received, was important regarding the outcome. Early in the relationship well-meant support could have the opposite effects than intended. The women's friends and family could also be used by the perpetrators to affect and control the women after a separation. This study also found professionals' definitions of the relationship to be important as it could take interpretive precedence over the women's own definitions.

Keywords: Intimate partner violence, children, support, leavingprocess

Förord

Vi vill tacka vår fantastiska handledare Linn Alenius Wallin som har lagt ner mycket tid, energi och engagemang på vårt arbete.

Innehållsförteckning

Förord	3
1 Inledning	5
1.1 Syfte.....	5
1.2 Problemformulering.....	5
1.3 Frågeställningar.....	6
2 Tidigare forskning	7
2.2 Tidigare forskning om när offret har barn.....	7
2.3 Tidigare forskning kring kontakter utanför relationen.....	9
3 Teori	12
3.1 Uppbrottsprocessen.....	12
3.1.1 Att bryta upp.....	12
3.1.2 Att bli fri.....	12
3.1.3 Att förstå.....	15
3.2 Maktmedelsbegreppet.....	16
4 Metod	17
4.1 Metodologiska överväganden.....	17
4.2 Sökprocess tidigare forskning.....	17
4.3 Urval.....	18
4.4 Förförståelse.....	19
4.5 Tillförlitlighet.....	19
4.6 Bearbetning & Analys:.....	20
4.7 Etiska överväganden.....	21
4.8 Arbetsfördelning.....	23
4.9 Presentation av materialet.....	23
5 Resultat & Analys	25
5.1 Vilken roll spelar barn i relationen kring uppbrottet.....	25
5.1.1 Barn, ett maktmedel.....	25
5.1.2 Kvinnans agerande för barnens skull.....	27
5.1.3 Barn, en permanent länk till förövaren.....	30
5.2 Kontakter utanför relationens påverkan.....	32
5.2.1 När stöd ger motsatt effekt.....	32
5.2.2 Negativa erfarenheter av myndigheter.....	36
5.2.3 Gemensamma vänner och hennes familj.....	38
6 Diskussion	41
6.1 Hur kan ett uppbrott försvåras av att det finns barn i relationen?.....	41
6.2 Hur kan kontakter utanför relationen försvåra ett uppbrott?.....	41
6.3 Metodiska konsekvenser.....	42
6.4 Begränsningar.....	42
6.5 Vidare forskning.....	42
7 Referenser	44

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att genom heterosexuella kvinnors levda erfarenheter nertecknade i självbiografier, undersöka hur barn i relationen, samt kontakter utanför relationen, kan försvåra ett lämnande av en våldsamt nära relation.

1.2 Problemformulering

Våld i nära relationer fortsätter att vara ett problem både i Sverige och internationellt. I artiklen *Representation of intimate partner violence against women in swedish news media: a discourse analysis* estimerar författarna Karlsson et.al (2021) att en tredjedel av alla kvinnor globalt någon gång i livet blir utsatta för sexuellt eller fysiskt våld i en nära relation (Karlsson et.al 2021, s. 1499f.). I en undersökning av BRÅ (Brå 2021) uppgav 6.8 procent av Sveriges befolkning, både män och kvinnor, att de har utsatts för brott i en nära relation under 2012. I kartläggningen var det främst systematiska kränkningar och försök att begränsa kvinnornas frihet men även att en del utsattes för både fysiskt och psykiskt våld i den nära relationen. Fortsättningsvis skriver BRÅ (Brå 2021) att merparten av de utsatta inte polisanmäler händelserna, i kartläggningen visade det sig att 96.1% av de som anser sig ha utsatts för brott inte polisanmält någon av händelserna. Våld i nära relationer är ett fortsatt problem i Sverige och vi kan misstänka ett stort mörkertal (ibid.). Med anledning av att våld i nära relationer fortsätter att vara ett konstaterat problem anser vi det vara högst relevant för socialt arbete.

Vad våld i nära relationer kan innefatta är väldigt brett och det finns flera olika sätt som det kan uttrycka sig på. Ofta handlar det om våld mellan personer som har eller har haft en nära relation, till exempel varit gifta, sambos, särbos eller har gemensamma barn. Våld i nära relationer kan även innefatta våld mot barn, andra närstående familjemedlemmar och husdjur (Socialstyrelsen 2016, s.17). Våldet kan uppfattas som tydligt eller subtilt och kan vara bland annat fysiskt, sexuellt eller psykiskt i karaktär. Det handlar oftast om ett mönster av upprepade handlingar och mer sällan om engångsföreteelser (Socialstyrelsen 2021). På socialstyrelsens hemsida (Socialstyrelsen 2021) står det att det sexuella våldet kan röra sig om sexuella handlingar som personen inte vågar säga nej till samt våldtäkt eller annan påtvingade sexuell handling. Psykiskt våld i en nära relation kan vara förlöjligande eller indirekta och

direkta hot, vidare kan våld eller hot om våld mot husdjur ses som en del av den psykiska utsattheten. Enligt Socialstyrelsen (2021) kan det fysiska våldet exempelvis vara drag i håret, knuffar, att bli fasthållen, slag eller sparkar som är riktade mot den utsatta. Det man ofta ser i våldsamma relationer är att det även kan vara en social utsatthet som kan visa sig i att den utsatte blir isolerad från släkt och vänner. Dessutom kan man i vissa fall se att förövaren kontrollerar materiella och ekonomiska medel, även detta lämnar personen i en utsatt situation med lite kontroll över sig själv och sin vardag.

Om det finns gemensamma barn i förhållandet behöver föräldrarna efter en separation fortfarande samarbeta kring barnet. Konflikter kan förekomma kring vårdnad, umgänge samt boende och oron för att förlora kontakt med barnet kan göra att man stannar i förhållandet även om situationen varken är bra för sig själv eller barnet. Samtidigt som barn då kan vara en orsak att stanna kan det också vara en orsak för att lämna relationen (Socialstyrelsen 2016, s.18f.).

Smye et.al. (2021) beskriver hur den primära lösningen för en kvinna som lever i en våldsam relation är att fysiskt lämna relationen men att detta kan vara svårare än det först framstår (Smye et.al 2021, s. 1587). I denna uppsats utgår vi ifrån att ett uppbrott ur en våldsam relation är en större process än att enbart fysiskt lämna. (Se uppbrottsprocessen under teorikapitlet.) Eftersom det kan vara en svår process att lämna en våldsam relation anser vi att det är viktigt att ha en djupare förståelse av den utsattes upplevelser och erfarenheter av att ta sig ur en våldsam nära relation. Med detta i åtanke önskar vi kunna bidra med ny kunskap kring de svårigheter en kvinna kan möta som påverkar kvinnan såväl under som efter ett lämnande men även den problematik som under relationens gång kan göra det svårt för kvinnan att initiera ett uppbrott.

1.3 Frågeställningar

- Hur kan ett uppbrott försvåras av att det finns barn i relationen?
- Hur kan utomstående, alltså kontakter utanför relationen, försvåra ett uppbrott?

2 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning som var relevant för vår studie. Den tidigare forskningen presenteras under två rubriker, *Tidigare forskning om när offret har barn* och *Tidigare forskning kring kontakter utanför relationen*. För att benämna kontakter utanför relationen används även ordet *utomstående* i denna studie.

2.2 Tidigare forskning om när offret har barn

Som nämnts ovan kan barn i en våldsam relation både vara anledning för kvinnan att stanna kvar i förhållandet, såväl som att lämna den våldsamma mannen. Dessutom kan gemensamma barn med den våldsamma mannen göra det svårare för kvinnan att bryta kontakten eftersom det kan bli nödvändigt att samarbeta kring barnet (Socialstyrelsen 2016, s. 18f.). I denna del lyfts tidigare forskning som visar hur kvinnan kan påverkas av att ha barn både inför, under och efter ett lämnande, såväl positivt som negativt.

Beeble, Bybee och Sullivan (2007) fann i deras artikel *Abusive men's use of children to control their partners and ex-partners* att de flesta kvinnorna, 88%, som medverkat i studien rapporterade att männen från deras våldsamma förhållanden använt barnen som medel för att kontrollera kvinnorna under deras förhållande och även efter en eventuell separation. Det framkom att det var högst vanligt att mannen använde gemensamma barn för att få kvinnan att stanna i förhållandet och för att få information om henne och hennes vardag, något 70% av kvinnorna uppgav. 58% av kvinnorna berättade även att männen använt barnen för att plåga och skrämja henne. Barnen har även använts för att få kvinnan att gå tillbaka till honom efter en eventuell separation. Något färre än hälften av kvinnorna uppgav även att männen försökt vända barnet emot henne och få barnet att stå på hans sida (Beeble et al. 2007, s. 56).

Vidare skriver författarna att förhållandet mellan barn och pappa påverkade sannolikheten för att mannen kan komma att använda barnet som metod för att påverka eller komma åt mamman. De fann att biologiska fäder i större utsträckning använder sina barn som medel jämfört med män som är en fadersfigur eller är styvförälder till barnet. Författarna föreslår att anledningen kan vara att biologiska föräldrar vanligtvis har mer tillgång till sina barn än de med en alternativ relation. Det är möjligt att de använder barnen i större utsträckning för att de har fler tillfällen att göra det (Beeble et al. 2007, s. 58).

Hayes (2012, s. 340ff.) har undersökt i sin artikel *Abusive men's indirect control of their partner during the process of separation*, om och hur våld samt manipulationer används av män mot kvinnor under separationsprocessen. Resultatet av studien visar en tendens till minskat fysiskt våld efter en separation, något författaren medger strider mot tidigare forskning och refererar i sin text till fyra övriga studier, nämligen en studie från 2006 av DeKeseredy et al., en från 2000 av Fleury et al., en från 2002 av O'Sullivan och en från 2007 av Stark. Däremot menar författaren att detta inte innebär någon minskning av våld och manipulationer av annat slag. Studiens resultat visar att männens våld och manipulationer inte försvinner under separationsprocessen, utan istället ändrar karaktär för att anpassas efter nya omständigheter och att männens tillgänglighet till kvinnan begränsas. Om våldet och det kontrollerande beteendet blir för uppenbart i de nya omständigheterna, exempelvis under pågående vårdnadstvist där agerandet är mer under granskning, skiftar männen till mer subtila metoder (Hayes 2012, s. 340ff.).

Några av de metoder som mannen kan komma att använda sig av rör de gemensamma barnen. Flera av kvinnorna som medverkade i studien berättade att mannen har ljugit för deras barn. En större andel berättar även att mannen hotat kvinnan med att ta barnet ifrån henne (Hayes 2012, s. 338).

Scheffer Lindgren och Renck (2008, s. 117) beskriver hur gemensamma barn med förövaren kan vara en starkt hämmande faktor för att lämna relationen, det kopplas även till rädsla och stress. I detta avseende gick mycket av kvinnornas energi åt till att förhindra bråk mellan barnen och mannen samt att se till att barnen inte behövde se våld riktat mot henne eller utsättas för det själva (ibid.). Vidare beskriver Scheffer Lindgren och Renck (ibid.) hur kvinnorna i deras studie använde olika strategier för att anpassa sig efter sin partner. Exempelvis genom att ändra sitt eget beteende för att försöka undvika mer våld. En av respondenterna i studien beskriver hur hela relationen gick ut på att undvika det som orsakade våldet. Dock skriver författarna (ibid.) att detta förhållningssätt inte riktigt hjälpte, oavsett hur kvinnorna betedde sig inträffade våldet. Denna strävan efter att skydda sina barn behöver inte enbart vara en faktor för att stanna i relationen. Över tid kan oron för hur barnen påverkas av våldet i relationen, samt risken eller insikten av att de faktiskt har utsatts för våld i någon form, även bli en drivande faktor för att lämna relationen (Scheffer Lindgren och Renck 2008, s.121).

Även Albanesi et. al. (2021, s.7f.) beskriver att barn först kan vara en orsak att stanna och senare en anledning till att lämna. Författarna menar att kvinnans tankar om sitt ansvar som mamma innebar att ge barnen en bra miljö att växa upp i och därför hålla ihop familjen. Detta gjorde att kvinnan accepterade våldet och gav mannen en andra chans om och om igen för familjens bästa. Senare i förhållandet, när kvinnorna insåg att våldet och relationen inte skulle bli bättre och att leva i våldet inte var bra för barnen, bestämde kvinnorna sig för att lämna även om det innebar en stor osäkerhet kring framtiden (ibid.).

2.3 Tidigare forskning kring kontakter utanför relationen

Gällande kontakter utanför relationens påverkan på kvinnan under lämnandet kan olika sorters agerande som kvinnan möter påverka henne på olika sätt. Även här kan det ha såväl positiv som negativ effekt för kvinnan inför, under och efter ett lämnande. I denna del lyfts tidigare forskning fram som belyser olika exempel på kvinnors erfarenheter och upplevda effekter av utomståendes bemötande och reaktioner.

Scheffer Lindgren och Renck (2008, s.120) beskriver hur deras intervjuer visade att flera kvinnor inledde nya relationer med män som inte var våldsamma. Dessa nya män spelade en stor roll för kvinnans lämnande. Den nya relationen gav henne styrkan att inte gå tillbaka till förövaren och således göra ett definitivt lämnande. Vidare beskriver författarna (ibid.) hur andra kvinnor kunde göra ett definitivt uppbrott tack vare stöd och hjälp från vänner och familjer. En av kvinnorna som intervjuades berättade att vänner följde med henne till en kvinnojour och vägrade gå förrän kvinnan i fråga insåg att hon blivit misshandlad vilket hade stor betydelse för hennes lämnande av den våldsamma relationen. (ibid.).

Samtidigt behöver inte kontakter utanför relationen enbart ha en positiv inverkan och Hayes (2012, s. 342) beskriver hur mannens kontroll kan fortsätta efter att kvinnan har påbörjat en lämnandeprocess. Studien visar hur männen kontaktade kvinnornas vänner och familj utan hennes tillåtelse vilket visar att mannen även efter lämnandet försöker behålla kontrollen över kvinnan (ibid.). Vidare hänvisar Hayes (2012, s.335) till Bancrofts studie från 2002 och skriver att mannen kan ta rollen som en bra fader i andras sällskap vilket gör det svårare för utomstående att tro på kvinnans version vid en separation. Mannen kan även använda utomståendes ovetskap om den våldsamma relationen och så småningom få dem att vända sig

emot kvinnan. De dubbla sidorna av mannen kan även göra att han lyckas påverka utomstående till att försöka övertala kvinnan att inte lämna honom (ibid.).

Bellotti et.al. (2021, s. 217) beskriver hur utomståendes åsikter och stöd kan skifta över tid. Författarna lyfter två exempel där kvinnan fick stöd från mannens familj vilket var betydelsefullt för henne. När kvinnan efter en tid involverade rättssystemen och polisanmälde sin partner upphörde det stöd hon fick av hans familj eftersom de var oroliga över de konsekvenser mannen kunde möta. Mannens familj hade föredragit att lösa situationen själva och p.g.a. polisanmälan slutade de stödja kvinnan. Samtidigt menar författarna (Bellotti et.al. 2021, s. 218) att stödet från utomstående även kan villkoras av valet att *inte* polisanmäla mannen. Författarna lyfter ett exempel där kvinnans onkel föreslår att hon ska polisanmäla men när hon inte gör det vägrar hennes onkel att ens träffa henne.

Lempert (1997 s,301) skriver om stöd från vänner och familj som kan få oönskade effekter. En orsak är att även om både kvinnan och de som ger det sociala stödet vill att våldet ska upphöra kan de olika parternas definitioner av situationen vara väldigt olika. Utomstående personer som försöker stötta kvinnan kan simplificera situationen och direkt fokusera på våldet genom att snabbt karaktärisera mannen som en våldsutövare vilket inte tar hänsyn till komplexiteten i förhållandet, kvinnans erfarenheter eller hennes egen definition av relationen och mannen (Lempert 1997, s. 297 f.). Till en början förnekade kvinnorna definitionerna av partnern som våldsam och sig själv som ett offer (ibid.). Ett antal kvinnor i studien menade att till en början när de sökte stöd var det inte för att lämna relationen, de älskade fortfarande sin partner men de ville få ett slut på våldet (Lempert 1997, s. 295). Eftersom definitionerna från utomstående kunde vara olik kvinnans egen genom att inte ta hänsyn till relationens komplexitet avvisade kvinnan till en början deras definitioner. När våld och kontrollerande agerande från mannen ökade med tiden och kvinnorna började förlora hoppet kring relationen sökte de stöd från de utomstående och kunde till en högre grad acceptera deras definitioner (Lempert 1997, s. 298). Författaren (1997, s.298) refererar till Mills och skriver hur utomståendes perspektiv och definitioner på situationen hjälper kvinnorna att skapa en egen ny förståelse över sin situation. Detta visade sig i Lemperts (1997, s. 298) studie då kvinnor som tidigt talade om sin situation med vänner och familj också kunde lämna relationen i ett tidigare stadie av våldet och då motverka mannens agerande.

Kvinnornas möten med myndighetspersoner och professionella kan också påverka kvinnans lämnande. Ulmestig och Eriksson (2017, s. 568) skriver hur flera kvinnor beskriver hur socialsekreterare stöttade dem på olika sätt, och inte bara hjälpte dem med det ekonomiska. De stöttande socialsekreterarna spelade en viktig roll efter att kvinnorna lämnat mannen och hjälpte kvinnorna bli självständiga och minska risken att återvända till den våldsamma mannen. Detta gjordes genom att socialsekreterarna gav kvinnorna känslomässigt stöd, kognitiv respekt och socialt anseende. Dock menar författarna (Ulmestig & Eriksson 2017, s. 565) att situationer förekom där kvinnorna inte kände sig respekterade av de socialsekreterare de mötte. I dessa fall liknade socialsekreterarnas agerande det männen kunde utsätta kvinnorna för och kvinnorna upplevde en känsla av att vara kontrollerade. Vidare kunde kvinnorna även uppleva socialsekreterare som oförskämda och att de pratade ner till kvinnorna (ibid.). Dessa negativa upplevelser gjorde det svårt för kvinnorna att återhämta sig efter den våldsamma relationen. Detta påverkade i sin tur kvinnornas möjlighet att bli självständiga negativt vilket i sin tur minskade möjligheten till ökad självkänsla och självförtroende (ibid.).

Scheffer Lindgren och Renck (2008, s.121, f.) beskriver hur hälso- och sjukvården inte heller gav kvinnorna det bemötande kvinnorna önskade. Kvinnorna i studien upplevde inte något egentligt stöd och en del beskrev hur de önskade att vårdpersonalen hade gjort mer. Det var vanligt att kvinnorna önskat att personalen skulle ha frågat mer om kvinnornas skador och mående och på så vis bekräftat kvinnorna och uppmärksammat våldet. Det hade potentiellt ökat chansen att stötta kvinnorna i en lämnandeprocess samtidigt som det hade kunnat hindra situationen från att förvärras (ibid.).

3 Teori

3.1 Uppbrottsprocessen

Carin Holmberg och Viveka Enander (2005, s.112) beskriver i *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser* hur en kvinnas uppbrott från en våldsamt relation består av tre processer. Dessa tre aktiva processer benämns *att bryta upp*, *att bli fri* och *att förstå*. Processen *att bryta upp* handlar om kvinnans rent fysiska lämnande av den våldsamma mannen. *Att bli fri* syftar till att bryta de starka emotionella band som skapats till mannen under förhållandets tid. *Att förstå* syftar till att kvinnans definition och synsätt ändras så att hon förstår att det hon har levt i har varit en misshandelsrelation och att hon kan definiera sig själv som misshandlad. Författarna menar att processerna inte behöver ske i en specifik ordning utan processerna kan t.o.m. pågå under en och samma tid. Med detta sagt är processerna inte alltid samstämmiga eller parallella, men de överlappar ofta varandra (ibid).

3.1.1 Att bryta upp

Uppbrottet där kvinnan rent fysiskt lämnar mannen i en våldsamt relation menar Holmberg och Enander (2005, s. 112:122) föranleds av en sorts vändpunkt. När vändpunkten inträffar beror på var kvinnan befinner sig i *att bli fri* processen, men innan kvinnan når vändpunkten når hon ofta en fysisk eller psykisk botten (Holmberg & Enander 2005, s. 123f.). Ett genomgående tema för att ha nått botten är upplevelser av uppgivenhet, orkeslöshet och av att förtvina. Hela kroppen tycks säga att den har gett upp (ibid.). Författarna (Holmberg & Enander 2005, s. 122:124) fann två sorters vändpunkter i sin studie. Den första vändpunkten, *när det gäller livet* som handlar om att dö fysiskt såväl som själsligen, kan kopplas till att ha nått botten. En slags mental återvändsgränd bidrar till upplevelsen av att vara nära döden antingen på grund av mannen, kvinnan själv eller förtvining. I detta läge blir valmöjligheterna att bli galen, att dö, att döda mannen eller att lämna relationen (ibid.). Den andra sortens vändpunkt är *när det gäller någon annan*. Detta kan exempelvis inträffa vid en insikt om att någon annan person som har betydelse för kvinnan riskerar att fara illa om hon stannar (Holmberg & Enander 2005, s. 126ff.).

3.1.2 Att bli fri

Processen *att bli fri* och bryta de känslomässiga banden till mannen har vissa gemensamma drag trots att det är en i stor grad individuell och komplex process, menar Holmberg och

Enander (2005, s.137f.). Processen består av följande fyra faser: *jag älskar honom, jag hatar honom, jag tycker synd om honom* och *jag känner ingenting*. Författarna menar att faserna har en viss ordningsföljd och att kvinnan ofta går igenom alla faser oavsett i vilken fas lämnandet äger rum. Den första fasen *Jag älskar honom* präglas av kärlek till mannen som kan göra att exempelvis varningssignaler bortförklaras och band till mannen kan stärkas. Således är det sällan ett definitivt uppbrott sker i detta stadium. I denna fas kan interventioner från andra som ämnar hjälpa kvinnan lämna mannen få den motsatta effekten (Holmberg & Enander 2005, s.154f.)

Jag hatar honom präglas av hat mot mannen och därmed vill kvinnan ta avstånd från honom och hans agerande. Trots att det utifrån kan se ut som att kvinnan med tanke på hatet är på väg att lämna förhållandet menar Holmberg och Enander att hatet är bindande (Holmberg & Enander 2005, s. 141f.). Hatet behöver riktas mot en mottagare och mannen behöver därför på ett eller annat sätt vara med i bilden. Samtidigt ligger hat nära kärlek och författarna skriver hur kvinnorna ofta efter att ha visat sitt hat återvänder till mannen eftersom kärleken och hoppet tar över igen. Även i denna fas är det ovanligt med ett definitivt uppbrott men tillfälliga lämnanden kan förekomma (ibid.).

I fasen *jag tycker synd om honom* har kvinnan medlidande för mannen som kan vara en anledning att stanna i förhållandet. Trots det sker ofta uppbrott, både tillfälliga och definitiva, i denna fas men inte utan skuldkänslor och ambivalens. Medlidandet kan grunda sig i en internalisering (att kvinnan accepterar mannens verklighetsbild och förklaring till våldet) och att kvinnan känner att mannen är beroende av henne. Detta kan följa kvinnan länge även efter ett uppbrott (Holmberg & Enander 2005, s. 145f.).

Den sista fasen *jag känner ingenting* är präglad av likgiltighet och de emotionella banden är här brutna. Om kvinnan inte har brutits ner för mycket eller redan lämnat mannen sker ett uppbrott i denna fas. Rädsla eller uppgivenhet kan vara känslor som gör att kvinnan ändå stannar hos mannen. I denna fas kan det upplevas som att mannens emotionella makt över kvinnan är borta, dock kan kvinnan fortsatt behöva anpassa sig utifrån andra eller yttre maktmedel. Samtidigt kan en stor tomhet upplevas efter att exempelvis de känslor som nämnts i de tidigare stadierna har försvunnit (Holmberg & Enander 2005, 148f.).

Gällande stöd och interventioner från utomstående personer kan effekterna av dessa kopplas till *att bli fri* processen (Holmberg & Enander 2005, s.154f.). I motsats till detta perspektiv nämner författarna (Holmberg & Enander 2005, s.156) att Eva Lundgren har förespråkat en så tidig och kraftfull intervention som möjligt. Med utgångspunkt i normaliseringsprocessen menar Lundgren (2004, s. 71f.) att kvinnan tidigare i förhållandet gör mer motstånd mot våldet då hon är i mer kontakt med sin egen verklighetsuppfattning. Ju mer våldet har normaliserats desto mindre motstånd gör kvinnan och hon anpassar sig desto mer efter situationen. När kvinnan senare i förhållandet känner en större utmattning och uppgivenhet blir det svårare för henne att lämna relationen. Därför menar Lundgren (ibid.) att en tidigare intervention är att föredra då kvinnan bör lämna redan vid första slaget, innan våldet internaliserats för mycket. Däremot menar Holmberg och Enander (2005, s.154f.) att tidpunkten kan bli avgörande då försök att hjälpa kvinnan kan få både frigörande och kvarhållande effekter beroende på i vilket stadie kvinnan befinner sig i. I *jag älskar honom* fasen kan effekterna av interventioner eller stöd från utomstående generera en ökad bindning samt försvar av mannen och således bidra till att kvinnan stannar i relationen. Detta liknar författarna (ibid.) vid ett Romeo och Julia-syndrom när utomståendes oro kan vara motsatt kvinnans definition av situationen, vilket i sin tur leder till att kvinnan upplever de utomstående vara emot hennes kärlek som hon då behöver försvara. Samtidigt kan banden till mannen öka eftersom ett ifrågasättande från utomstående kan bidra till att skapa en känsla av *vi mot världen* (Holmberg & Enander 2005, s.156). Om kvinnan är i de senare faserna kan hon anses vara mer benägen att ta till sig andras perspektiv, som kan vara olik hennes egen definition, och uppmaningar till förändring.

Samtidigt menar Holmberg och Enander att utomståendes perspektiv inte alltid är olika kvinnans egen. Om utomstående samt kvinnan kopplar våldet till exempelvis kärlek, en svår uppväxt eller en konsekvens av depression (som i exemplet under nedanstående rubrik) bekräftar de utomstående kvinnans tolkning vilket kan försvåra *att förstå* processen för kvinnan (Holmberg & Enander 2005, s.158:163).

En del av det starka bandet till mannen som bör nämnas när man talar om utomståendes påverkan är det beroende gentemot mannen som kvinnan kan uppleva. Det kan dels vara en känsla av att mannen är beroende av kvinnan och dels att kvinnan är beroende av mannen. Holmberg och Enander (2005, s. 80) skriver hur ett tema de fann hos sina informanter var "Jag hade ingen" som präglas av en känsla av ensamhet. Det kan då handla om att kvinnan

hade ett svagt nätverk från början av relationen men det kan samtidigt vara ett resultat av mannens försök att isolera kvinnan. Som ett resultat av att mannen avskärmar kvinnan från utomstående, eller att utomstående väljer att ta avstånd från henne på grund av förhållandet, blir mannen den enda kvinnan har i sin situation. Sammantaget kan det göra beroendet av mannen starkare (ibid.).

3.1.3 Att förstå

Den tredje processen menar Holmberg och Enander (2005, s. 159) handlar om att kvinnan förstår att det hon har levt i eller lever i har varit en misshandelsrelation och att hon har blivit misshandlad. Det är inte självklart att se sig själv som misshandlad och den processen kan vara jobbig att genomgå. Efter denna process kan kvinnan få en helhetsbild av situationen vilket kan leda till att hon blir av med skuldkänslor gentemot mannen (Holmberg & Enander 2005, s.193). Författarna menar att ett mönster är att kvinnan till en början inte ser sig själv som misshandlad under relationen och att denna insikt ofta kommer efter ett lämnande (Holmberg & Enander 2005, s. 161).

Vidare menar författarna (Holmberg & Enander 2005, s.166) att det ofta finns en egen tanke hos kvinnan att det hon utsätts för inte är grovt nog för att kallas misshandel. Samtidigt som kvinnan tycker att enstaka slag och knuffar inte är grovt nog för misshandel blir också det psykiska våldet svårt att definiera som misshandel. Författarna (Holmberg & Enander 2005, s.185) beskriver hur förståelse processen kan påverkas av professionellas definitioner och förklaringar för mannens agerande. En förändring i förståelseprocessen där kvinnan börjar se på händelserna som misshandel kan i vissa fall ske först efter att en utomstående har gett en annan definition på det än kvinnans egen. Författarna (Holmberg & Enander 2005, s.185) menar att detta kan tolkas som att kvinnan vill höra en objektiv och yttre bedömning och att professionellas definitioner kan väga tyngre än exempelvis vänners. Kvinnan kan anse att vänner är partiska och vill skydda henne medan en professionell kan anses ha mer kunskap och vara mer objektiv (ibid.).

Samtidigt kan professionellas definitioner även försvåra kvinnans förändring av sin egen definition. Författarna (Holmberg & Enander 2005, s.163) lyfter ett exempel där kvinnan förklarade våldet som en konsekvens av mannens depression. Denna syn stöddes av en kurator, en familjeterapeut samt mannens läkare som kvinnan varit med och träffat och som sagt att våldet berodde på mannens depression. När denna tolkning av situationen fick stöd av

professionella blev det svårare för kvinnan att själv definiera sig som misshandlad, våldet blev istället synonymt med mannens depression i likhet med det läkaren sagt (ibid.).

Om kvinnan inte själv definierar händelserna som misshandel kan detta påverka hennes agerande gentemot mannens försök till kontakt efter separationen. Det kan leda till att kvinnan är tillmötesgående mot mannen samtidigt som hon inte polisanmäler trakasserier som hon har vant sig vid att nonchalera (Holmberg & Enander 2005, s.174).

3.2 Maktmedelsbegreppet

Maktmedel är ett medel för att utöva makt och kontroll. I denna studie används begreppet för att diskutera hur barn i relationen kan användas som medel av mannen mot mamman för att utöva makt och på så sätt försvåra kvinnans lämnande av relationen. För att förstå begreppet maktmedel, delas ordet upp i två delar. *Medel* är något som kan användas för att uppnå ett visst syfte eller mål (Svenska Akademiens Ordböcker 2022). *Makt* definieras av Weber (1964, s. 152f.) som sannolikheten av att en aktör inom ett socialt sammanhang kan få sin vilja igenom trots motstånd från den andra parten. Samtidigt menar Blau (1964, s. 116f.) att definitionen av makt kan utvecklas. Makt, att få sin vilja igenom trots motstånd, innebär att utöva kontroll genom bestraffning och negativa konsekvenser eller hot om detta. De negativa konsekvenserna kan yttra sig i olika typer av bestraffning. En typ av bestraffning kan vara att tillföra obehag exempelvis genom våld, hot om våld eller i form av utskällning. En annan typ av bestraffning kan vara att förlora något, detta kan även vara att undanhålla förväntad och annars regelbunden belöning exempelvis lön eller månadspeng (ibid.).

4 Metod

4.1 Metodologiska överväganden

Vi har valt att använda en kvalitativ metod för att undersöka våld i nära relationer eftersom vi då kan undersöka problemet mer på djupet. Dessutom kan personernas egna erfarenheter och upplevelser av att vara i en våldsamt nära relation belysas. Bryman (2018, s 455) skriver hur en kvalitativ metod, utifrån en kunskapsteoretisk ståndpunkt, har ett intresse av att förstå den studerades uppfattning av sin egen verklighet. I denna studie har vi använt ett induktivt tillvägagångssätt. Det vill säga att vi försökt låta empirin styra vilken teori vi valt att använda oss av för att förstå problem såväl som vilka slutsatser vi har kunnat dra. Detta har även inneburit ändring av frågeställningar och syfte under processens gång.

Vi har valt att använda oss av självbiografier som empiri i vår studie. Lind (2014, s. 128) skriver att två nackdelar med dokument eller skriftligt underlag kan vara den tid som krävs för att samla in material och hitta relevanta texter. Det är inte heller självklart att allt material kan användas då de framtagits med ett annat syfte än studiens. En fördel med analys av text är däremot, när man hittat relevant skrift, att materialet inte är beroende av eller blir påverkat av forskaren och vilka frågor som ställs (ibid.). Det som framkommer ur självbiografierna vi valt till vår empiri, blir därför helt och hållet författarnas egna berättelser som inte alls influeras av våra perspektiv. Eftersom våld i nära relationer kan vara ett känsligt ämne att tala om, blir användandet av självbiografier även ett forskningsförfarande där vi påverkar kvinnorna och deras välmående så lite som möjligt. Genom att granska text istället för att använda intervjuer kan kvinnornas historier studeras utan att traumatiska erfarenheter efterfrågas och tas upp med anledning av studien. På så sätt säkerställer vi även att våldsutsatta inte tvingas genomleva eller återigen påminnas om traumatiska händelser med anledning av studien.

4.2 Sökprocess tidigare forskning

I sökande efter tidigare forskning har vi främst sökt efter artiklar och doktorsavhandlingar genom lubsearch. En del av forskningen har även inhämtats från redan funna studiers litteraturhänvisningar. I första hand har vi strävat efter att hitta forskning som gjorts i Sverige då vår empiri enbart utgår från kvinnor som lever i Sverige. Dock fann vi det svårt att täcka båda områdena med enbart svensk forskning och vi sökte senare även efter forskning som gjorts i andra länder. Sökord som vi har använt har varit "våld i nära relationer", "domestic

violence”, “intimate partner violence”, “leaving”, “leaving process”, “child*”, “Sweden”, “shared custody”, “joint custody”, “support”, “experience”, “separation”, “postseparation”, “control behaviour”, “significant others”.

4.3 Urval

I vår urvalsprocess användes en strategi som går ut på att finna empiri med erfarenheter och förutsättningar som liknar varandra. Detta kan bidra till ökad säkerhet i studien om två eller flera fall med samma kriterier visar liknande resultat (Ahrne & Svensson 2015, s. 22f.). Vi valde att använda publicerade självbiografier som redan finns tillgängliga för allmänheten. De böcker vi valt kan därför finnas på bibliotek eller större fysiska och digitala bokhandlar. För att använda självbiografier som beskriver liknande erfarenheter gjorde vi således ett urval där vi utgick från särskilda kriterier som var intressanta för vår uppsats:

Vi valde att använda självbiografier om kvinnor som utsatts för våld av en manlig partner och som bodde i Sverige. Ingen av böckerna beskriver det som brukar betecknas som hedersrelaterat våld. Våldet i självbiografierna utövas av en partner och inte av ett kollektiv eller flera personer för att återupprätta eller skydda en familjs heder. Ett annat kriterium var att kvinnorna skulle ha lämnat den våldsamma relationen vid tiden då självbiografien skrevs. Kvinnorna i böckerna skulle även ha barn, antingen tillsammans med förövaren eller från tidigare förhållande.

Vidare var vi uppmärksamma på och eftersträvade att författarna av böckerna skrev om sina egna berättelser för att vara säkra på att det var kvinnornas egna erfarenheter samt upplevelser som beskrevs och att det inte var fiktiva berättelser. Detta resonemang grundade sig i ett kriterium om autenticitet som syftar till huruvida materialet är äkta och att den påstådda författaren är den verkliga personen bakom händelser och inte exempelvis en spökskrivare (Bryman 2018, s. 657f.). I vårt urval var vi därför uppmärksamma på att författarna skrev om sina egna händelser. En av författarna (Blomqvist 2014) uppger i ett inledande kapitel att den stora majoriteten av boken utgår från hennes egna upplevelser men att en del av innehållet är inspirerat av andra kvinnors vittnesmål. Eftersom det som inte är baserat på hennes egna berättelser även är baserat på sanna händelser och att det till största delen är hennes egna upplevelser valde vi att använda boken.

4.4 Förförståelse

Vår förförståelse kring ämnet *våld i nära relationer* består av andrahandsberättelser och flyktiga bekantskaper med personer som blivit utsatta. Däremot känner ingen av oss någon direkt som utsatts för våld i en nära relation och vi har därmed inte någon djupare förståelse av ämnet via den vägen. Vi har även kommit i kontakt med våld i nära relationer via såväl massmedier som sociala medier vilket har fått oss att bli intresserade av att söka mer kunskap snarare än att det har gett oss en djupare förförståelse för ämnet.

4.5 Tillförlitlighet

Gällande kvalitativa studiers tillförlitlighet kan det vara lämpligare att utgå från andra kriterier än de som används för kvantitativa studier när studiers kvalitet diskuteras. Det är lämpligare eftersom man vid kvalitativa studier inte utgår från att det endast finns *en* uppfattning av den sociala verkligheten utan att det kan finnas flera möjliga beskrivningar. Begreppet *reliabilitet* och *validitet* kan i detta avseende ersättas av *tillförlitlighet* som i sin tur kan delas upp i fyra delkriterier som vi valt att utgå ifrån i denna studie nämligen *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* samt *en möjlighet att konfirmera och styrka* (Bryman 2016, s. 467).

Trovärdighet handlar om att resultatet kan anses trovärdigt genom att säkerställa att studien utförts på ett korrekt sätt utifrån de regler som finns eller genom respondentvalidering där respondenterna bekräftar forskarens tolkningar (Bryman 2016, s. 467). Kring vår studies trovärdighet har vi fört diskussioner om att kontakta författarna till de böcker vi studerat, här såväl som under etiska överväganden, i detta fall för att de skulle kunna bekräfta våra tolkningar av självbiografierna. Det har inte funnits ett uppenbart sätt att kontakta författarna på då vi vet att minst en av författarna har skrivit under pseudonym samtidigt som inte alla har uppgett sätt att kontakta dem på. Ett sätt att hade kunnat varit att kontakta förlagen men då det är författarna vi velat komma i kontakt med ansåg vi att det skulle vara problematiskt att försöka höra av oss till alla författarna. Däremot har vi båda två läst samtliga böcker och fört löpande diskussioner kring våra tolkningar för att säkerställa att vi tolkat materialet på samma sätt i en strävan att öka våra tolkningars trovärdighet. Kring huruvida studien utförts på ett korrekt sätt har vi försökt hålla studien så transparent som möjligt genom att beskriva tillvägagångssätt, vår förförståelse till ämnet och de böcker som använts som empiri.

Gällande *överförbarheten* är det lämpligt inom kvalitativ forskning att ge utförliga beskrivningar eller redogörelser av de sammanhang empiri hämtas från. Detta bidrar till att andra kan själva avgöra om resultaten är överförbara till andra situationer eller inte (Bryman 2016, s. 468). I vår studie har vi enbart studerat fem kvinnors unika berättelser vilket kan påverka överförbarheten. Däremot har vi strävat efter att både beskriva de olika böckerna var för sig, samt tydligt redovisa vilka kriterier vi har använt oss av i urvalet för att en ge tydlig redogörelse kring vilket sammanhang kvinnorna befinner sig i.

Pålitligheten syftar till att vara transparent kring hur studien har genomförts för att andra ska kunna granska studiens arbetsgång (Bryman 2016, s. 469f.). I detta avseende har vi strävat efter att så tydligt som möjligt beskriva vårt tillvägagångssätt, urval och vår förförståelse till ämnet under metod delen.

En möjlighet att konfirmera och styrka handlar om att forskaren ska säkerställa att hen inte medvetet låtit personliga värderingar eller teoretiska utgångspunkter påverka, trots att det inte går att vara helt objektiv (Bryman 2016, s.470). Trots att det är omöjligt att vara helt objektiva i en studie har vi i vårt analysarbete försökt hålla ett öppet sinne och låta materialet tala för sig själv och inte styras av de teorier och perspektiv vi har använt oss av. I vårt analysarbete har det därför varit positivt att vi båda läst samtliga böcker för att sedan kunna jämföra och diskutera de koder och tankar som uppkommit kring böckerna.

4.6 Bearbetning & Analys:

Kvalitativ innehållsanalys valdes som analysmetod. Denna metod värderades fungera väl i vår studie eftersom den fokuserar på tolkning av texter genom att identifiera likheter och skillnader (Lundman & Hällgren Graneheim 2008 s.159:162). Dessa variationer har vi sedan samlat i kategorier och koder. (Lundman & Hällgren Graneheim 2008 s.163). För att bearbeta vårt material läste vi först alla biografier själva för att få en överblick och göra en initial kodning. Initial kodning är enligt Rennstam och Wästerfors (2015, s. 224) när man kodar spontant och utan att fokusera på helheten. Sedan diskuterade vi de tankar som väcktes under läsningen och kodade böckerna en i taget. Detta gjorde att vi kunde diskutera och få en konsensus kring våra tolkningar av materialet och vi kom tillsammans fram till koder och kategorier som vi båda använde och vi kunde således göra en mer selektiv kodning. Enligt Rennstam och Wästerfors (ibid.) innebär detta en mer fokuserad kodning där mönster tas fram

ur koder som är återkommande. I den mer selektiva kodningen fokuserade vi främst på kategorierna *svårigheter*, *barn* och *kontakter utanför relationen*.

Reducering handlar om att allt material inte kan visas upp i en studie och därför behöver man välja och ta bort ur empirin (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 228). I vår reduktion valde vi att fokusera på *barn* samt *kontakter utanför relationen* och valde därför bort kategorin *svårigheter*. Detta gjorde vi eftersom böckerna hade fler beskrivningar kring specifikt barns och utomståendes påverkan samtidigt som det var tydligare mönster som framträdde mellan de olika böckerna. Kategorin *svårigheter* blev väldigt bred samtidigt som koderna, exempelvis ekonomiska svårigheter, inte berördes i samtliga böcker. Utan att reducera materialet går det inte att skapa den skärpa som krävs för att få ut något innehållsrikt och teoretiskt intressant av det man studerat (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 231). Vi reducerade därför ytterligare, något som resulterade i att ta bort positiva och främjande faktorer från kategorierna *barn* och *kontakter utanför relationen* för att på detta vis få den koncentration och skärpa vi tidigare saknat i studien.

En akademisk argumentering innebär att man med en utgångspunkt i teorier, begrepp och tidigare forskning kan förstå och förklara det som lyfts fram ur material (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 232ff.). När vi sökte teorier och begrepp som passade vår empiri blev uppbrottsprocessen intressant. Vi såg en tydlig koppling mellan teorin om uppbrottsprocessens syn på ett uppbrott som en längre process och inte enbart ett fysiskt lämnande, och exemplen i vår empiri eftersom både barn och kontakter utanför relationen kan påverka kvinnan innan såväl som efter ett fysiskt lämnande. Därför blev denna teori intressant för oss eftersom vår studie har ett fokus på yttre faktorer som försvårar ett uppbrott.

4.7 Etiska överväganden

Bryman (2018, s. 170) belyser ett antal etiska principer som gäller för svensk forskning. Av de principerna fokuserar vi främst på informationskravet, samtyckeskravet och konfidentialitetskravet eftersom de är mest relevanta att diskutera mer ingående för vår studie. Informationskravet syftar till att informera deltagarna om undersökningens syfte, vilka moment undersökningen består av samt att deltagandet är frivilligt. Samtyckeskravet innebär att deltagarna ska bestämma över sin medverkan. Konfidentialitetskravet betonar att

deltagarnas uppgifter ska hanteras med stor konfidentialitet så att obehöriga inte kan komma åt dem (ibid.).

Då vår empiri består av självbiografier är texterna redan publicerade och tillgängliga för allmänheten att läsa. Gällande informationskravet och samtyckeskravet vore det möjligt att kontakta författarna för att informera om studien samt be om samtycke. Samtidigt kan man argumentera för att ett indirekt samtycke till medverkan finns då böckerna är tillgängliga för allmänheten att ta del av, eftersom det inte finns någon begränsning för vem som kan läsa och ta del av böckerna. Dessutom har självbiografierna i vår empiri skrivits i syfte att dela med sig av upplevelserna och de bidrar till att öka förståelsen vilket kan hjälpa andra i liknande situationer. Exempelvis skriver en av författarna att hon vill bidra till ökad förståelse för våld i nära relationer med sin bok (Andersson 2018, s. 250). Således kan man argumentera för att författarna vill att böckerna ska bli lästa i syftet att dela information och att vi genom denna uppsats bidrar till att sprida informationen vidare.

Vad gäller konfidentialitetskravet förde vi flera diskussioner eftersom hanteringen av vår empiri kan ha konsekvenser för studiens transparens, alternativt författarnas anonymitet. De val vi stod inför var att använda böckerna utan att dölja deras titlar och därför även använda de namn författarna själva använder i sina böcker. På detta vis lämnar vi utrymme för granskning av vår empiri och kan på så vis stärka studiens trovärdighet. Ett alternativ är att ändra namnen och inte referera till de böcker vi använt oss av för att förstärka anonymiteten. Det man återigen bör ha i åtanke är att böckerna är publicerade med en medvetenhet om att de ska finnas tillgängliga för allmänheten. Om författarna har tagit beslutet att använda sig av sitt riktiga namn är de inte anonyma och kan kopplas till sina böcker även om en studie inte genomförs med deras böcker som empiri. Baserat på resonemanget ovan kommer böckerna inte döljas utan finns som referenser i denna uppsats.

Vi som framtida socionomer kommer möta personer i utsatta situationer och säkerligen även personer som lever i våldsamma nära relationer. Med anledning av detta skriver vi denna uppsats och eftersöker en egen djupare förståelse samtidigt som vi strävar efter att bidra med ny kunskap till andra. Med grund i de etiska riktlinjerna för socialarbetare som syftar till ett särskilt ansvar gentemot personer i utsatta situationer (Blennerger 2017, s. 25) önskar vi inte bara att studera detta ämne, utan även att vidta åtgärder som innebär så lite skada som möjligt

för undersökspersonerna. Det är också därför vi beslutat om användning av självbiografier istället för intervjuer.

4.8 Arbetsfördelning

Denna studie har genomförts av två författare men har till stor del skrivits av båda författarna gemensamt eftersom vi båda föredrog att arbeta tillsammans. Detta har gjorts möjligt genom användandet av Zoom där vi har hållit digitala möten och på så vis fört diskussioner om studiens innehåll. Detta har krävt både hög kommunikation och struktur kring när arbetet skulle göras. Dessutom har vi använt ett delat dokument vilket har gjort att vi har haft tillgång till varandras texter och kunnat se i realtid vad den andra personen skrev. Under avsnitten *tidigare forskning* samt *resultat & analys* delades dock arbetet delvis upp. Däremot fördes fortfarande dagliga möten via Zoom för att diskutera och granska det den andra författaren funnit och skrivit ner.

4.9 Presentation av materialet

Det händer inte mig: förhållandet - en sann historia

Under pseudonymen skriver Veronika Axelsson (2013) om sitt förhållande med en man, i boken *Manne*, som utövade mycket psykiskt våld men även fysiskt. Eftersom våldet till största delen var psykiskt snarare än fysiskt var det svårt för Veronika att känna att hon behövde lämna relationen. Hon väntade länge på det första slaget som skulle göra det okej att bryta upp. Veronika hade en son från ett tidigare förhållande och skaffade senare tre barn tillsammans med *Manne*.

Från knytnävsslag till egen identitet.

Christell Andersson (2018) beskriver hur hon lyckades ta sig ur en våldsam nära relation efter mer än 30 år tillsammans. Christell skaffade tre barn tillsammans med mannen som i boken kallas *Heiki*. Christell berättar även om konflikter med sin familj såväl under som efter förhållandet samt hur hennes barndom har påverkat henne och gjort det svårare att ta sig ur relationen.

En vacker dag lämnar jag honom

Maria Blomqvist (2014) skriver om hur en träffade en yngre man och lämnade sin dåvarande relation i vilken hon hade två barn. Den yngre mannen som i boken kallas *Erik* kom att kräva

oerhört mycket uppmärksamhet och svängarna mellan himmel och helvete var kraftiga. Maria berättar att när hon började inse att hon höll på att bli som honom lämnade hon tillslut relationen. Då började hennes nya liv men i samma stund försvann hennes vänner.

När livet vände, med ärr i själen

Erika Pragler (2019) beskriver sin relation med en man som i boken kallas för Drömprins, eftersom det var som sådan hon först trodde att han var. Drömmen blev istället en mardröm och år av misshandel blev vardag där ett starkt hopp gjorde att Erika ville vara kvar och kämpa för relationen.

Kvinnofridsmyten, får vi be om största möjliga tystnad

Kristina Loveby (2015) berättar om de förhållanden en kvinna kan behöva leva under efter det fysiska lämnandet av en våldsam relation. Kristina beskriver sina erfarenheter av kvinnojourer, svårigheter kring umgänge och hur bristande kompetens och förståelse hos dem hon möter kan leda till farliga situationer. Kristina hade två barn från ett tidigare förhållande och ett gemensamt barn med förövaren, barnet blir en länk mellan henne och gärningsmannen.

5 Resultat & Analys

5.1 Vilken roll spelar barn i relationen kring uppbrottet

I denna del av analysen granskas hur närvaron av barn i en våldsam relation påverkar mamman. Vårt intresse i denna studie ligger inte hos barnen och hur barnen påverkas, inte heller hur barnen och mammans relation påverkas. I denna del synliggörs istället hur barn i relationen kan försvåra ett lämnande av en våldsam relation. Gemensamt för flera av självbiografierna är en utskreven oro för barnen. De beskriver en maktlös tillvaro där barnen användes som medel för att kontrollera eller straffa dem. Författarna förklarar hur det blev svårare att stå upp för sig själva och göra något åt den situation de befann sig i när konsekvenserna av deras motstånd inte längre påverkade endast dem själva.

Beeble, Bybee och Sullivan (2007) skriver i sin artikel *Abusive men's use of children to control their partners and ex-partners* att 88% av kvinnorna i deras studie upplevt att männen från deras våldsamma relation använt deras barn på ett eller annat sätt för att kontrollera dem (Beeble et al. 2007, s. 56). Att det förekommer att männen kan komma att använda barnen på detta vis överensstämmer med vad som hittats i självbiografierna. I självbiografierna går det att dela upp användandet av barnen i två huvudsakliga tillvägagångssätt. Det första tillvägagångssättet som tas upp nedan är att påverka och straffa mamman genom att utsätta barnet för fysiska eller psykologiska våldsamheter. Det andra tillvägagångssättet utförs med målet att påverka mamman utan att utsätta barnen själva för fysisk och psykisk skada. Vanliga handlingar som självbiografierna tar upp är att hota mamman med att ta ifrån henne barnen. Majoriteten av biografierna skriver om båda eller ett av tillvägagångssätten. Vanligast i böckerna är en kombination av båda.

5.1.1 Barn, ett maktmedel

Majoriteten av de utvalda självbiografierna berättar att männen var våldsamma mot deras barn. Axelssons barn var med om både psykiska och fysiska våldsamheter. Axelsson skrev i sin bok att mannen exempelvis skrek på dem, hade sönder deras saker, låste in dem i deras rum, grep tag om deras nackar och tryckte ner dem på golvet och knuffade dem så de flög in i väggar och möbler. I citatet nedan skriver hon att hon ansåg att hans agerande inte var riktat mot barnen, utan mot henne.

Blev Manne sur över något jag gjort – det kunde vara att jag suckat över hans beteende eller på något annat, högst diskret sätt, råkat visa mitt ogillande – så fick barnen ta konsekvenserna.

Hade jag inte lyckats förutse att han skulle reagera, så behövde jag hitta ett sätt att få honom att bli snäll. Ibland bad jag om ursäkt men blev ofta genomsåddad. Jag minns inte att jag en enda gång någonsin, bad om ursäkt för att jag tyckte jag handlat fel. Jag bad om ursäkt för han skulle vara snäll mot barnen (Axelsson 2013, s. 113)

Axelsson hittade ett mönster i hur mannen var våldsam mot barnen för att straffa henne. Hans beteende mot barnen är inget barnen själva kunde provocera eller påverka, deras eget handlande har ingen betydelse för om de kommer behandlas illa. Detta orsakade Axelsson stress och hon var ständigt tvungen att förutse konsekvenserna av hennes agerande i interaktionen med honom. Beeble, Bybee och Sullivan (2007, s. 56) skriver att 58% av kvinnorna i deras studie upplevt att männen från deras våldsamma relationer använt barnen för att plåga henne. I Axelssons fall syns mer än bara en vilja från mannen att orsaka en obehaglig erfarenhet. Barnens välmående används närmre som medel av mannen, inte enbart i syfte att plåga Axelsson, utan även för att kontrollera henne. Barnen har blivit ett maktmedel som mannen kan använda sig av. Denna situation stämmer överens med Webers (1964, s. 152) definition av makt, att en aktör inom ett socialt sammanhang kan få sin vilja igenom trots motstånd från den andra parten. Det stämmer även överens med Blaus (1964, s. 116f.) definition som innebär att makt är att utöva kontroll genom bestraffning och negativa konsekvenser eller hot om detta. Mannens användning av makt visar sig i citatet ovan då Axelsson ber om ursäkt till mannen trots att hon inte anser att hon gjort fel, hon justerar sitt agerande för att han ska vara snäll mot barnen. Hon agerar som hon gör för att hennes motstånd leder till bestraffning, en bestraffning som innebär att barnen far illa.

I citatet nedan visar Blomqvist ett exempel på hur mannen kan använda barnen enligt ett annat tillvägagångssätt, ett tillvägagångssätt som innebär att han inte gör barnen illa.

Ofta använde han sig av mina barn för att såra mig. Det hände att han satt i soffan med min unga dotter och när jag kom in genom dörren kunde han säga till henne ”Nu kommer surkärningen hem. Visst har vi haft det bra när inte hon har varit hemma? Vi har det mycket bättre när inte hon är här.”

Han älskade att trycka dit mig med hjälp av barnen. Han fick mig ofta att må dåligt och lyckades få mig att oroa mig för allt möjligt. Ofta sa han till mig att ”Om du

lämnar mig kommer dina barn att välja att bo hos mig, för du och barnens pappa är så värdelösa” (Blomqvist 2014, s. 66)

Denna handling är riktad mot mamman och har inte för avsikt att skada barnet. Barnet används fortfarande som medel, något som mannen kan hota mamman med men utsätts inte för skada. I denna bok, skriven av Blomqvist, är mannen inte den biologiska pappan till hennes barn. Enligt Beeble, Bybee och Sullivan (2007) ska detta innebära en minskad risk för att den våldsamma mannen ska komma att använda barnen som medel för att på ett eller annat vis påverka och manipulera mamman (Beeble et al. 2007, s. 58). Detta stämmer dock inte överens med Blomqvists erfarenhet. Mannen från Blomqvist förhållande använde sig inte av metoder som orsakade någon fysisk eller psykisk skada för barnen och han beskrivs av författaren som trevlig mot hennes barn. Han använder sig istället av det andra, mer subtila tillvägagångssättet som beskrivs ovan, han antyder och hotar mamman med att konsekvensen av ett lämnande av honom kommer innebära att hon förlorar sina barn. Beeble, Bybee och Sullivan (2007) argumenterar för att tillfälle, tillgänglighet och relationen mellan pappa och barn spelar större roll än biologiskt föräldraskap vid sannolikhet att barnet kommer användas som medel av mannen. De föreslår däremot att dessa kriterier oftare uppfylls när pappan är den biologiska föräldern till barnet (Beeble et al. 2007, s. 58). Denna förklaring stämmer bättre överens med den situation Blomqvist beskriver i sin självbiografi. Hennes barn och den våldsamma mannen berättas ha haft en fin relation och spenderade mycket tid i samma hus. Mannen från Blomqvists våldsamma relation var inte barnens biologiska förälder, men han hade tillfälle, tillgång till barnen och en relation som han kunde utnyttja.

5.1.2 Kvinnans agerande för barnens skull

Oavsett hur barnen används av mannen, enligt det första eller andra tillvägagångssätt som visats ovan, har författarna av samtliga självbiografier berättat hur ett lämnande av mannen och den våldsamma relationen försvårats av att det fanns barn i relationen.

I citatet nedan berättar författaren hur hennes barn utgör ett hinder för att lämna hennes våldsamma partner. Det visar hur författaren blir hotad med att barnen kommer tas ifrån henne och hur hennes reaktion är att rätta sig efter den våldsamma mannen för att få behålla barnen.

Jag visste att han kunde skada barnen psykiskt genom att göra sjuka saker. Jag var livrädd och stämplad, socialen trodde att det var fel på mig. Han sa ofta att jag skulle förlora mina ungar om jag försökte något. De var de enda som betydde något för mig. Min ömma punkt.

Han kunde till exempel rusa in mitt i natten, kräva att dem skulle klä på sig och packa sina små ryggsäckar. Sedan fick de sätta på sina ytterkläder och ställa sig i hallen och vänta. Medan de väntade fick jag med eftertryck veta att jag aldrig skulle få se dem igen. Han gick sedan ut till hallen och sa till dem högt att "vi ska lämna mamma nu." Barnen grät och det blev en scen där jag fick bedyra att jag skulle lyda honom och göra som han säger, inte vara uppkäftig eller säga emot.

Ibland kunde han ge med sig om jag lovade att göra som han ville.

Men ibland tog han med sig barnen och var borta hela natten.

Den känslan när de försvann kan jag inte beskriva, det var tortyr. Jag satt i ett hörn på golvet och bara vaggade med deras favorit leksaker i famnen.

Jag trodde att han var kapabel att skada barnen för att komma åt mig, det tror jag fortfarande.

Detta är ett av skälen till att jag inte vågade lämna honom (Andersson 2018, s. 166f.).

I Anderssons citat motiveras hennes underkastelse av ett hot riktat mot henne personligen där barnen upplevs som något hon kan förlora. Utöver det hot Andersson själv utsätts för skriver författaren även i citatet hur hon fruktar för barnens säkerhet då hon tror att mannen kan komma att skada barnen för att komma åt henne. Just denna händelse tas upp som exempel på varför ett lämnande av förhållandet känns riskabelt och skrämmande, inte bara för hennes skull, utan även med tanke på barnens säkerhet. Barnen blir en motivation till att stanna och ett hinder för att lämna. Liknande skriver Beeble, Bybee och Sullivan (2007) i deras artikel att 70% av kvinnorna i deras studie upplevt hur männen från deras våldsamma relationer använt deras barn för att försvåra ett lämnande (Beeble et al. 2007, s. 56). Denna situation, att Andersson fruktar för hennes barns säkerhet kan kopplas till en av de vändpunkter Holmberg och Enander (2005) menar kan resultera i fasen *att bryta upp* i uppbrottsprocessen. Denna fas i uppbrottsprocessen innebär ett fysiskt lämnande för kvinnan efter att hon når en vändpunkt som innebär att hon inte kan stanna kvar i relationen (Holmberg & Enander 2005, s. 126ff.). Vändpunkten i detta fall skulle vara en insikt om att kvinnans barn far illa. Men Andersson når inte slutsatsen att hon måste lämna relationen, tvärtom menar hon att situationen försvårar ett lämnande. Liknande har ingen av författarna till de utvalda självbiografierna motiverats att

lämna de våldsamma männen med anledning av att deras barn far illa. Holmberg och Enander (2005) skriver att den vändpunkt, *när det gäller någon annan*, är en effektiv vändpunkt om kvinnan inser att en person som har betydelse för henne riskerar att fara illa om hon stannar (Holmberg & Enander 2005, s. 126ff.). Det är möjligt att frågan om barnens fysiska och psykiska säkerhet inte innebär en effektiv vändpunkt då kvinnan antar att barnen utsätts för fara oavsett om hon lämnar förhållandet eller inte. Om mannen är barnens biologiska förälder är det inte givet att barnen lämnar pappan samtidigt som mamman lämnar förhållandet. Hennes lämnande behöver inte innebära att pappan förlorar sin rätt att träffa sina barn och då kan kvinnan uppleva att hennes lämnande inte blir en lösning på situationen. Det är värt att poängtera att ingen av självbiografierna har beskrivit våldet mot barnen som livshotande, något som möjligen kunde ha varit en mer effektiv vändpunkt.

Att rätta sig efter den våldsamma mannen, inte enbart genom att avstå från att lämna relationen utan även genom att ändra på sig själv och sitt beteende i ett försök att minska våldsamheter från mannen överensstämmer med Scheffer Lindgren och Rencks artikel *Intimate partner violence and the leaving process: Interviews with abused women* (2008). Artikeln redogör för hur kvinnorna i deras studie många gånger försöker minska våldet genom att ändra sitt beteende, en metod som dessvärre inte innebär att våldet upphör (Scheffer Lindgren & Renck 2008, s. 117). På liknande vis skriver Andersson att hon lovar att göra som mannen vill, att lyda, att vara tyst och inte säga emot för att få behålla barnen och inte hotas med att de kommer tas ifrån henne. Utöver det obehag mannen utsätter mamman för genom det första och andra tillvägagångssätt i användandet av barnen, beskriver många av författarna en ytterligare anledning till att inte lämna förhållandet. Denna anledning är en tanke som uppstår hos kvinnorna och beskrivs i citatet nedan.

Vi har nyss fått en liten flicka. Hur ska jag göra denna gången om han nu varit otrogen igen? Jag är mest rädd för att jag kanske inte kan fortsätta blunda och vad händer isåfall då? Är jag på väg att bli ensamstående mor till mitt barn? I mitt inre finns en oro för att han inte kommer ta ansvar för henne om vi separerar och jag vill inte att hon ska växa upp utan pappa (Loveby 2015, s. 37).

I citatet visas en oro för att hennes barn inte ska få möjlighet att växa upp med två engagerade föräldrar om hon lämnar förhållandet. Författaren tror att hon kan påverka mannens relation till barnet genom att stanna i det destruktiva förhållandet. Hon lägger ansvaret för pappans engagemang på sig själv och tror att hennes agerande kan påverka en relation som hon själv

inte är en del av. Denna tanke som författaren har är inte medvetet skapad av mannen och kan inte ses som en uttänkt strategi för att hindra en separation. Det går däremot att argumentera för att denna tanke och utfall liknar situationen som uppstår när mannen använder sig av det första tillvägagångssättet, att direkt skada barnen. Om mannen skadar barnen när han är upprörd över kvinnans handlande eller hennes attityd och har satt detta agerande i system för att kontrollera kvinnan, är det inte svårt att se hur mamman oroar sig även i denna situation. Hon tror att hennes handlande påverkar pappans interaktion med barnen. Denna oro är inte Loveby ensam om och den har tagits upp i de självbiografier där författaren och förövaren har gemensamma barn.

Tanken om att det är gynnsamt för barnen att växa upp i en familj med båda föräldrarna skriver även Albanesi et al. (2021) om. I deras studie visar det sig att många kvinnor ser det som deras ansvar som mamma att ge barnen en bra miljö att växa upp i. De tror till en början att denna miljö är en familj där båda föräldrarna är närvarande och detta blir en motiverande anledning att hålla ihop familjen trots att det innebär att acceptera det våld hon utsätts för av mannen (Albanesi et al. 2021, s. 7f.)

Oavsett om det första, andra, båda eller inget av tillvägagångssätten utnyttjas beskriver samtliga författare att deras barn utgör en motivation till att stanna och ett hinder för att lämna den våldsamma relationen. Som beskrivet i citatet ovan behöver inte mannen aktivt hota mamman med barnen eller barnens säkerhet för att hon ska avstå från att lämna relationen. Liknande skriver Scheffer Lindgren och Renck (2008) att barn i relationen kan vara något som hämmar ett lämnande och kopplas till stress och rädsla för kvinnorna (Scheffer Lindgren & Renck 2008, s. 117)

5.1.3 Barn, en permanent länk till förövaren

Separation, ett fysiskt lämnande av förhållandet, beskrivs inte som räddningen från mannen och våldsamteterna i självbiografierna. De författare som har gemensamma barn med männen berättar om hur den fortsatta kontakten med männen påverkade dem negativt. Kvinnorna kunde inte bryta kontakten helt med anledning av barnen och det samarbete som behövs och förväntas vid gemensam vårdnad, alternativt annan typ av vårdnad som kräver att föräldrarna till barnet bibehåller en viss kontakt. Att vara tillgänglig på detta vis gav männen möjlighet att fortsättningsvis utöva våldsamtet eller manipulation. Utöver den stress och rädsla många av kvinnorna beskriver, kan den fortsatta närheten och kontakten till männen bidra till mer

komplikerade och ambivalenta känslor kring förhållandet. I citatet nedan beskriver författaren Loveby de olika anledningarna hon haft för att låta mannen spendera vissa nätter med henne även efter deras separation. Dessa anledningar går att koppla till den gemensamma vårdsnaden.

När jag på morgonen ser honom gå med Emmy på armen, ge henne välling och jollra med henne, så känns det okej att han fick vara kvar över natten. Även om jag ofta gråtit mig till sömns efter att han somnat.

Jag kan inte berätta för någon att jag låter honom sova över för då skulle jag behöva erkänna att jag är rädd för honom. Rädd för att säga ifrån. Jag skulle också behöva berätta vad han är kapabel till. Jag vill att min dotter ska få träffa sin pappa och det är enklast för mig att låta det ske i mitt hem så jag kan se att hon inte far illa. När han fått stanna en natt är han alltid glad. Att se Emmy få ta del av sin fars goda sidor läker mina sår i hjärtat från natten som varit (Loveby 2015, s. 160f).

Den kontakt Loveby haft med mannen var med anledning av deras gemensamma dotter och beslutet om gemensam vårdnad. Mannen vet var Loveby bor och hur han kan kontakta henne, något Loveby tidigare i boken menar orsakar stress, oro och rädsla. Även i detta citat berättar hon att hon inte vågar säga ifrån när han vill spendera natten hos henne. Hans närhet och deras våldsamma historia gör henne rädd. Hon vet vad han är kapabel till, vad han tidigare utsatt henne för och detta fortsätter att påverka författarens handlande och beteende i kontakten dem emellan även efter deras separation.

Utöver en oro för sin egen säkerhet berättar författaren om en osäkerhet kring barnets välbefinnande vid händelsen att pappan och barnet spenderar tid utan hennes uppsikt. Detta ges som ytterligare en anledning till att utsätta sig för allt vad mannens närvaro innebär. Hon skriver att det känns bättre för henne att låta mannen komma in i hennes hem när han ska umgås med deras barn så att hon kan se till att barnet inte far illa. Loveby känner att hon måste skydda sitt barn och hon tror att det enbart är genom att utsätta sig själv för obehag och potentiell fara som hon kan göra detta. Hayes (2012) visar i sin artikel att mäns våldsamheter och manipulationer mot kvinnor inte försvinner under processen av en separation. Vidare beskriver författaren hur männens metoder kan ändras i karaktär för att anpassas efter nya omständigheter. Några av de metoder som uppmärksammas rör barnen och hur de kan användas av mannen (Hayes 2012, s. 340ff.). Lovebys erfarenheter visar däremot att mannen kan påverka kvinnan och fortsättningsvis utsätta henne för våldsamheter och obehag även

utan uttänkta metoder. Han behöver inte hota henne med att ta hennes barn ifrån henne eller skada barnet för att få henne till att göra som han vill. Den historia de har och den kontakt som upprätthålls är tillräcklig för att hon ska frukta för sin egen och hennes barns säkerhet. Hon låter honom få som han vill för att hon är rädd för honom.

I citatet skriver Loveby att det känns okej att mannen spenderat natten hos henne när hon ser att han beter sig väl mot deras barn. Han beskrivs ha fina sidor och hon gläds över att barnet får ta del av dem. Att se dessa positiva sidor och att ha honom i närheten kan möjligtvis påverka Lovebys uppbrottsprocess. Holmberg och Enander (2005) skriver att en fas av uppbrottsprocessen är att bli fri och bryta de känslomässiga banden. Författarna benämner stadier av denna fas som *jag älskar honom*, *jag hatar honom*, *jag tycker synd om honom* och *jag känner ingenting* (Holmberg & Enander 2005, s. 126ff.). Att se honom behandla deras barn väl, att se honom i ett positivt ljus igen kan dra tillbaka Loveby till stadiet *jag älskar honom* eller i varje fall inspirera starkare känslor än likgiltighet. Processen skulle då dras ut tidsmässigt med anledning av att ett gemensamt barn finns i förhållandet.

5.2 Kontakter utanför relationens påverkan

5.2.1 När stöd ger motsatt effekt

Ett annat tema vi fann i självbiografierna var att utomståendes reaktioner och försök att ge kvinnan stöd kunde få vissa effekter som inte var avsedda. När kvinnorna kom i kontakt med någon utanför relationen som kommenterade hennes relation kunde kvinnan reagera på ett sätt som de utomstående personerna inte varje gång eftersträvade med sin kontakt. I citatet nedan beskriver Axelsson hur hon tänkte kring hennes mammas beteende både direkt mot och angående hennes kille Manne. Axelsson mamma tyckte illa om Manne från första stund och försökte få Axelsson att inse vilken sorts person han var. Detta gjorde hon genom att bråka med såväl Manne som Axelsson och skälla ut henne för att hon inte såg hur Manne betedde sig.

Jag kunde inte förstå. Jag var fullkomligt förtvivlad ibland. Att min egen mamma blivit såhär, var bortom min fattningsförmåga. Det tvivel hon väckte i mig angående Manne, kastade jag bort så ofta jag kunde. Istället för att ge tanken en chans att det kunde ligga något i det hon sa, klamrade jag mig allt hårdare fast vid

det jag själv ville se. [...] Jag tappade till stor del fokus på Mannes beteende i sig, och lade huvuddelen av min energi på att se till att mamma inte skulle få veta. Även då jag verkligen tyckte Manne gjorde idiotiska saker, tänkte jag mest på vilken skit jag skulle få av mamma på grund av det (Axelsson 2013, s. 43ff.).

I citatet framkommer hur Axelsson och hennes mamma har olika syn på och delade meningar om Manne och deras relation. Axelsson tar inte till sig det hennes mamma säger och hon tappar t.o.m. fokus på Mannes beteende även om hon stundvis inte hade höga tankar om honom hon heller. Detta kan kopplas till det Lempert (1997) skriver om skilda definitioner från kvinnans och utomstående personers håll. Axelssons mamma fokuserar enbart på det negativa hos Manne och försöker ständigt visa sitt ogillande. Mamman tar varken hänsyn till komplexiteten i situationen eller hur Axelsson själv ser på det. I likhet med vad Lempert skriver (1997, s. 298) leder dessa olika definitioner till att Axelsson avvisar sin mammas syn på Manne samt de tvivel det väcker och istället fokuserar hon på sin egen definition och det hon själv vill se i Manne. Detta kan påverka Axelssons lämnande i den mening att det tar längre tid innan hon själv inser att relationen med Manne inte är bra för henne och ändrar sin definition av honom.

Enligt uppbrottsprocessen kan ett antagande göras att Axelsson vid citatet befinner sig i den första fasen i *att bli fri* processen, nämligen *jag älskar honom* fasen eftersom det är relativt tidigt i förhållandet. Viktigt att ha i åtanke är att hon inte uttryckligen säger att hon älskar honom i citatet. Att Axelsson befinner sig i *jag älskar honom* fasen kan förklara att hon tränger bort de varningssignaler som hennes mamma väcker hos henne och fokuserade på det hon själv ville se i honom eftersom det är vanligt i denna fas även utan utomståendes påverkan (Holmberg & Enander 2005, s. 154f.).

Att Axelsson befinner sig i *jag älskar honom* fasen kan även förklara att Axelsson undagömmar saker för sin mamma (ibid.). Mammans aggressiva tillvägagångssätt ledde till att Axelsson känner att hon behövde anta en försvarsställning och att hon därför inte ville att mamman skulle få vetskap om saker Manne gjort så att hon kunde fortsätta klaga på honom. Att Axelsson tappade fokus på Mannes beteende kan kopplas till Romeo och Julia-syndromet (Holmberg & Enander 2005, s. 154f.) som kan förekomma i *jag älskar honom* fasen. Om mamman blir ett *dem* och Axelsson och Manne är ett *vi* som behöver skyddas från *dem*, bidrar det till en ökad bindning till Manne vilket kan påverka Axelsson till att inte lägga vikt vid

hans beteende utan istället fokusera på reaktionerna från *dem*. Då det sällan sker ett definitivt uppbrott i denna fas förklarar det varför dessa reaktioner från mammans sida inte motiverade Axelsson att försöka ta sig ur relationen. Nedanstående citat handlar istället om en åsikt från en anhörig som anser att Loveby ska stanna i relationen. Loveby vill prata med någon om sin situation och väljer att öppna sig för någon hon vet inte kommer övertala henne till att gå.

Varför jag väljer just min syster vet jag inte, för hon och jag har under många år haft svårt att möta varandra och se och respektera varandras olikheter och liv. Jag har aldrig känt att hon under vår uppväxt har tagit mitt parti eller kunnat sätta sig in i min situation, men kanske vill jag bolla situationen med någon som jag vet ändå står på hans sida. Någon som jag vet kommer säga att jag ska stanna. Mina vänner som känner oss båda skulle ge mig rådet att gå. Jag längtar hem. I alla fall längtar jag efter att få vara den familj jag drömde om under förlossningen (Loveby 2015, s. 37).

I citatet beskriver Loveby hur hon vill prata med någon om situationen men att hon samtidigt aktivt väljer att inte prata med särskilda personer som enbart skulle försöka få henne att lämna relationen. Detta kan förklaras med det Lempert (1997, s. 295) skriver om hur en del kvinnor berättar om sitt förhållande och söker stöd utan att egentligen vilja lämna mannen, det handlar då mer om att förbättra situationen och minska våldet. Loveby vet att andra personer inte hade förstått komplexiteten i förhållandet, att hon vill vara tillsammans med honom samt att hon drömmer om en framtid med honom, enligt Lempert (1997, s. 301 passim.) hade de haft definitioner som inte stämde överens med hennes. I detta fall har dock inte heller systemen en liknande definition som Loveby kring situationen. Loveby vet att hennes syster inte kommer kunna sätta sig in i hennes situation och helt förstå henne men för Loveby är det viktiga systemens slutsats, att Loveby inte borde lämna mannen, oavsett hur hon kommer fram till den.

Med utgångspunkt i uppbrottsprocessen och här *att förstå* processen (Holmberg & Enander 2005 s. 159ff.) kan det Loveby skriver om i citatet försvåra processen och då även ett lämnande. Eftersom kvinnan i vissa fall kan behöva höra en objektiv definition av en utomstående för att en förändring ska påbörjas i förståelseprocessen (Holmberg & Enander 2005, s.185) kan Loveby med detta tankesätt fördröja processen. Dock är det viktigt att påpeka att Loveby vid citatet fortfarande var i ett förhållande med mannen vilket även det kan påverka förståelseprocessen då Holmberg och Enander (2005, s. 161) skriver att förståelseprocessen ofta sker efter ett fysiskt lämnande.

Med tanke på att Lempert (1997, s. 298) beskriver hur kvinnor som tidigt talar om sitt våldsamma förhållande med utomstående kan lämna relationen i ett tidigare skede hade det varit positivt för Loveby att höra sina vänners åsikter. Om Loveby hade hört det hade det möjligtvis hjälpt henne och påbörjat en förändring i hur hon definierar relationen och sin situation. Utifrån det Lundgren (2004, s. 71f.) skriver om att ett lämnande blir svårare med tiden vore det positivt för Loveby att påbörja sin förståelseprocess så tidigt som möjligt.

Samtidigt kan det vara rädslan och risken att vännerna inte hade förstått det komplexa i situationen och det som gör att Loveby vill stanna med mannen som gör att hon inte öppnar upp sig för vem som helst. Att öppna upp sig för någon som inte förstår komplexiteten är inte alltid positivt som vi kan se i Axelssons (2013) citat ovan. Konsekvensen kan då bli ett Romeo och Julia-syndrom (Holmberg & Enander 2005, s. 154,f.) även för Loveby om det sker tidigt i förhållandet, vilket inte hade varit önskvärt för hennes uppbrottsprocess. I nedanstående citat skriver Blomqvist om sina vänner som var ett stöd under relationens gång. Blomqvist menar i efterhand att det stöd hon fått av sina vänner inte hjälpt henne att faktiskt lämna relationen trots att stödet kändes positivt i stunden.

I efterhand insåg jag också att den ventil som mina vänner var för mig, också kanske var det som gjorde att jag stod ut så länge i vårt förhållande. Detta var en insikt som jag fick långt senare i livet. Utan det stödet hade jag kanske fortare kraschat och brutit ihop, men de gav mig styrkan så att jag orkade leva vidare med honom i vårt destruktiva förhållande (Blomqvist 2014, s. 152).

I citatet förtydligas inte exakt vilket sorts stöd Blomqvist fick av sina vänner mer än att dem fungerade som en ventil, en möjlighet att prata om relationen. Samtidigt gav de henne styrka, styrkan att orka vara kvar i förhållandet och hon skriver att utan detta stöd hade hon brutit ihop fortare. Den krasch Blomqvist beskriver kan förklaras som en potentiell vändpunkt, som enligt uppbrottsprocessen ofta föranleder ett fysiskt uppbrott (Holmberg & Enander 2005, s. 123f.), eftersom en sorts vändpunkt benämns *att ha nått botten* (Holmberg & Enander 2005, s. 112:122). Om hon hade nått en vändpunkt tidigare hade hon kunnat påbörja sin uppbrottsprocess och lämna mannen fysiskt i ett tidigare skede. Att så inte blev fallet kan förklaras med att utomstående kan försvåra *att förstå* processen om de har liknande definitioner av situationen som kvinnan själv har, exempelvis om både kvinnan och utomstående kopplar våldet till kärlek (Holmberg & Enander 2005, s.158:163) och kvinnan då får sin definition bekräftad av andra. Dock framgår det inte ur citatet att så var fallet.

Citatet beskriver inte vilka definitioner hennes vänner hade och om dem isåfall bekräftade hennes egna, citatet beskriver endast att de var en ventil och att det innebar att hon kunde stanna i relationen längre. Eftersom ett fysiskt uppbrott i *att bryta upp* processens tidpunkt beror på var kvinnan befinner sig i *att bli fri* processen kan detta vara en förklaring till varför Blomqvist menar att hon hade kunnat bryta ihop tidigare, och då nå en vändpunkt, om hon inte hade fått det stöd från sina vänner hon talar om i citatet. Således har det stöd Blomqvist fått, även om det var med omtanke från vännerna, försvårat ett uppbrott från mannen.

5.2.2 Negativa erfarenheter av myndigheter

I flera av självbiografierna skriver författarna om olika sorters kontakter med myndigheter och professionella personer. Det kunde vara poliser, sjuksköterskor, kuratorer, socialsekreterare m.m. Tyvärr var inte alla dessa möten enbart positiva erfarenheter för kvinnorna och vissa orsakade potentiellt mer skada än nytta. Nedanstående citat beskriver ett samtal mellan Loveby och en sjuksköterska vid en sjukhusvistelse eftersom Lovebys dotter har blivit inlagd p.g.a. vad som misstänks vara RS-virus. Innan denna sjukhusvistelse har Loveby brutit upp med mannen, som är far till barnet, och har vistats på flera kvinnojourer för att han inte skulle hitta henne och dottern. Det var på en av dessa kvinnojourer som dottern insjuknade och därifrån åkte de till sjukhuset.

“Har ni delad vårdnad, du och pappan till flickan?”

“Ja, vi har delad vårdnad men han träffar inte henne.”

“Du ska nog ringa pappan till flickan ändå.”

“Vi kommer från en kvinnojour, så jag är lite tveksam till det.”

“Jag såg det i papperna, men jag tror han skulle vilja vara här med henne. Detta handlar ju inte om ert bråk utan om att han säkert behöver vara här för hennes skull. Läget är ju trots allt kritiskt. Vi har haft pappor här som har tillhört Hells Angels och de har kunnat vara lugna och fina för sina barn, så det ska säkert gå bra att han kommer hit.”

Vårt bråk. Jag suckar inombords men lyder och ringer honom. (Loveby 2015 s.106).

I citatet framgår att sjuksköterskan inte tar hänsyn till Lovebys syn på situationen utan avgör själv att det handlar om ett bråk mellan föräldrarna trots att hon vet att Loveby har befunnit

sig på kvinnojourer. I liknande situationer, möten med hälso- och sjukvården, som Scheffer Lindgren och Renck (2008, s.121, f.) skriver om önskade kvinnorna i deras studie i efterhand att de professionella hade ställt fler frågor kring deras situation. Loveby skriver inte att hon hade hoppats på att få fler frågor kring detta men utifrån Uppbrottsprocessens *att förstå* stadiet kan professionellas definitioner försvåra för kvinnan att ändra sin syn på situationen och själv se allvaret i våldet om de professionella inte ser på kvinnans situation som allvarlig (Holmberg & Enander 2005, s.163). Således hade en dialog med Loveby kunnat påverka sjuksköterskans definition av situationen och ev. hindrat henne från att simplificera det hela till ett bråk. Istället simplificerades Lovebys situation och Loveby ringde mannen som kom till sjukhuset. När mannen väl var på sjukhuset ville han ha sex, de började bråka och han hotade henne till livet. I nedanstående citat beskriver Loveby hur hon i efterhand tänkte om att hon faktiskt hade ringt mannen.

Nu känns det som att jag utsatt henne för fara. Jag vet ju hur han fungerar och jag borde ha satt stopp redan när sjukhuspersonalen ville att han skulle komma hit och besöka oss. Vi kommer från en kvinnojour. Vi har bott på flera olika jourer och jag har givetvis vetat att hans beteende inte har ändrats bara för att vi har varit där.
(Loveby 2015, s.113)

Att det är just en professionell som säger att det är ett bråk och att hon bör ringa mannen ändå har enligt Holmberg & Enander (2005, s.185) betydelse då de menar att professionellas definitioner ofta väger tyngre än övrigas då dem anses ha större kunskap och vara mer objektiva gällande ämnet. Vidare kan en kvinnas definition av tidigare händelser i förhållandet påverka hennes agerande mot mannen efter ett uppbrott. En kvinna kan vara mer tillmötesgående mot mannen om hon inte definierar sina erfarenheter som misshandel (Holmberg & Enander 2005, s.174).

Med tanke på detta kan samtalet med sköterskan ha påverkat Lovebys synsätt och fått henne att ringa mannen trots att hon själv först inte tyckte det vore en bra idé. I detta citat kan det dock vara svårt att avgöra om så var fallet eller inte eftersom hon inte uttryckligen skriver det i citatet. Däremot blir det tydligt i citatet att Loveby egentligen visste att det inte var en bra idé och att hon visste att det skulle sluta som det gjorde. Trots det ringde hon mannen och i efterhand tänkte hon att hon inte borde ha gjort det när sjukhuspersonalen pratade med henne om det.

5.2.3 Gemensamma vänner och hennes familj

I flera av böckerna innebar den nära relationen med den våldsamme mannen att det sociala nätverket kunde innefatta gemensamma vänner och umgängen som kände både kvinnan och mannen. Dessutom fick männen i en del av biografierna en nära relation till kvinnans föräldrar och syskon. Detta visade sig vara problematiskt efter ett uppbrott eller när kvinnan började ta avstånd från våldet eftersom det innebar att utomstående både behövde avgöra om de trodde på det som sades om relationen samt bestämma vilken sida man ville stötta och fortsätta umgås med. I nedanstående citat beskrivs ett telefonsamtal med en bekant till författaren, samtalet sker efter ett fysiskt uppbrott och en polisanmälan har tidigare gjorts mot mannen Erik.

Jag vaknade och mådde rätt bra, ända tills vännen Stina ringde. "Hur kan du anmäla dig till den stora sommarfesten?" skrek hon. "Erik med kvinnligt sällskap har redan anmält sig, Varför ska du komma och förstöra allt? Kan ni inte vara från varandra? Han har nya kvinnor nu, då kan du väl lämna honom i fred?"

Jag bad henne hålla tyst och frågade hur hon, som jag umgått nära med under flera år och delat en del av mitt liv med, kunde svika mig så? Hur kunde hon och de andra vännerna ha något att göra med Erik som suttit häktad nio dygn och som nu hade ett besöksförbud på sig? Hur kunde de vara så flata och hälsa honom välkommen till den stora gemensamma sommarfesten? Och hur kunde hon säga som hon sa till mig?

Jag slängde på luren och pang var jag tillbaka i mitt dåliga skick igen. Allt bara dansade runt för mig. Varför blev jag utstött av mina så kallade vänner? [...]

Umgänget med ett stort antal personer skulle aldrig bli detsamma igen. En del gjorde ett tyst val, en del för att de inte visste bättre, andra för att ingen kunde tro att den charmerande Erik kunde misshandla någon (Blomqvist 2016, s.137).

I citatet beskriver Blomqvist hur umgänget med flera personer förändrades efter att våldet i relationen kom fram. Vännen Stina som ringer Blomqvist har gjort ett val om att tro på att det är Blomqvist som inte lämnar mannen ifred och uttryckligt säger att hon inte vill ha Blomqvist på festen eftersom mannen ska dit. Blomqvist förklarar detta genom att vissa personer i deras sociala nätverk gjorde ett tyst val om situationen p.g.a. antingen ovetskap eller att de inte kunde misstro mannen. Detta kan förstås genom att mannen kan ta olika roller, exempelvis som en bra fader, i andras sällskap och att detta kan försvåra för utomstående att

tro på kvinnans berättelse (Hayes 2012, s.335). I detta citat framgår inte att han ses som en god fadersfigur men Blomqvist menar att en del av dem som valde mannens sida i detta fall gjorde det för att han uppfattades som charmerande. Även om det inte handlar om faderskap så är även detta en roll som mannen kan anta i andras sällskap, för att senare i ensamhet fortsätta med våldet mot kvinnan.

Vidare kan förövaren utnyttja utomståendes ovetskap om relationens egentliga våldsamma natur för att vända dem emot kvinnan (Hayes 2012, s.335). Detta framgår inte explicit i citatet men det kan vara ännu en förklaring till samtalet som Blomqvist tar emot. Stina antyder som sagt att Blomqvist inte lämnar mannen ifred och eftersom Stina har fortsatt umgänge med mannen ifråga är det inte en omöjlighet att hon har fått den bilden av situationen ur samtal med mannen.

I nedanstående citat beskriver Loveby hur mannen kontaktar hennes vänner och familj utan hennes vetskap och sprider rykten om varför hon är på sjukhuset. Detta sker efter att Loveby har bott på kvinnojour en tid och sedan läggs in på sjukhus när de upptäcker att hon har cancer.

Jag tror Markus har blivit galen. Han har ringt runt till mina vänner och sagt att jag inte är fysiskt sjuk utan att jag behöver psykisk hjälp och att jag ligger på sjukhus för det. Min egen familj har fått höra att jag drabbats av en förlossningspsykos och de lider med honom. Till dem har han sagt att jag stuckit hemifrån med vårt barn.

Jag lyssnar av min telefonsvarare då och då, blandade meddelanden från mina nära och kära. De ber mig åka hem. De säger att de älskar mig och vill mig väl och att jag inte behöver vara orolig. De pratar som om jag vore galen. Det gör ont att höra deras röster men i detta läge vet jag att min ork måste gå till mig själv och till min bebis. De är inte hos mig, de väljer att inte ta reda på sanningen. Då känner jag att det inte ens är möjligt att berätta för dem hur livet har sett ut de sista åren. Hur det ser ut just nu. (Loveby 2015, s.73)

I citatet beskrivs hur mannen kontaktar Lovebys familj och vänner för att sprida rykten och påverka deras syn på Loveby samt situationen hon befinner sig i. Att mannen kontaktar vänner och familj utan kvinnans tillåtelse är ett sätt för mannen att behålla kontrollen över kvinnan (Hayes 2012, s. 342). I Lovebys fall har hon tagit fysiskt avstånd från mannen m.h.a. kvinnojourerna och hans vanliga våldsamma och kontrollerande beteende fungerar inte längre. Eftersom han inte heller har kontakt med Loveby på kvinnojourerna ändrar han metod

och kontaktar hennes vänner och familj. Det han säger till dem gör att dem kontaktar Loveby och ber henne komma hem igen från kvinnojourerna, till mannen. Eftersom Loveby inte känner att hon kan berätta hur situationen faktiskt ser ut får hennes vänner och familj inget alternativ till mannens berättelser och de förblir således ovetande om våldet.

Att en våldsam man kan utnyttja anhörigas ovetskap om situationen för att få dem att försöka övertala kvinnan, å mannens vägnar, att inte lämna relationen skriver även Hayes (2012, .335) om. Loveby upplever att vännerna talar som om hon är galen och hon beskriver att det är jobbigt för henne att höra dem försöka få henne att komma hem igen. Hon har inte orken att förklara hur det egentligen ser ut och väljer att fokusera på sig själv och sin bebis. Detta innebär att hon inte får något stöd från utomstående, det gör snarare en redan påfrestande situation ännu tuffare. Samtidigt avskärmas hon från andra när hon inte kan tala med utomstående om situationen vilket leder till en större isolering och ensamhet på kvinnojouren. Således blir beroendet till mannen som kvinnan kan uppleva (Holmberg & Enander 2005, s.80) starkare och svårare att bryta.

6 Diskussion

6.1 Hur kan ett uppbrott försvåras av att det finns barn i relationen?

Självbiografierna visar på att barnen kan bli ett maktmedel som männen kan komma att använda sig av för att påverka och kontrollera kvinnorna. De kan användas på två olika sätt. Första tillvägagångssättet är att gå direkt på barnen och utsätta dem för fysiskt och psykiskt våld i syfte att påverka och straffa mamman. Det andra tillvägagångssättet är att använda barnen utan att utsätta dem för våldsamheter, exempelvis genom att hota mamman med att hon kommer förlora barnen. Båda tillvägagångssätten innebär att kvinnan kan komma att underkasta sig mannen och anpassar sitt agerande i hopp om att detta ska minska våldet mot henne själv och barnen. Detta försvårar ett lämnande då kvinnan känner att det är riskabelt att lämna när hon har erfarenheter av att mannen kan ge sig på barnen. Detta fortsätter att vara kvinnans verklighet efter ett lämnande om en separation slutar i gemensam vårdnad för barnen. Denna gemensamma vårdnad, alternativt annan vårdnad som kräver ett visst samarbete mellan föräldrarna, lämnar en öppen kanal och tillfälle för mannen att fortsätta att påverka kvinnan. Att ha barn i relationen kan därför potentiellt påverka uppbrottsprocessen och kvinnans uppfattade förmåga och möjlighet att lämna relationen.

6.2 Hur kan kontakter utanför relationen försvåra ett uppbrott?

Gällande stöd och reaktioner från utomstående kan det bidra till oönskade konsekvenser för kvinnornas lämnande. I vår empiri framkom att ett starkt motsättande mot relation där den utomstående ville att kvinnan skulle lämna mannen istället ledde till att kvinnans band till mannen stärktes vilket delvis berodde på att relationen ännu var i ett tidigt skede. Samtidigt kan stöd som kvinnan i stunden upplever som positivt och nödvändigt bidra till att ge kvinnan styrka att stanna kvar i relationen längre snarare än att bryta upp. En av kvinnorna sökte aktivt åsikter från utomstående som sa åt henne att stanna kvar i relationen eftersom hon i stunden inte ville höra att hon borde lämna. Således är det inte enbart typen av stöd som är avgörande utan även tidpunkten för när stödet tas emot, vilket överensstämmer med *uppbrottsprocessen* som menar att vilket stadie kvinnan befinner sig i under *att bli fri* processen har betydelse.

Vidare framkom att professionellas definitioner av kvinnans situation kan vara av stor vikt och näst intill kan ha ett tolkningsföreträde. Gällande gemensamma vänner och mannens band till kvinnans familj kan det försvåra kvinnans tillvaro efter ett fysiskt lämnande. De utomstående kan behöva välja sida efter separationen och risken finns att dem används av mannen för att fortsatt försöka kontrollera kvinnan.

6.3 Metodiska konsekvenser

Vårt metodval, att läsa självbiografier, kan ha påverkat vårt resultat med tanke på att vi inte har kunnat ställa frågor direkt till kvinnorna med ett specifikt fokus på våra frågeställningar. Vi har inte heller kunnat ställa följdfrågor för att djupare gå in på hur kvinnorna har upplevt olika händelser. Detta har lett till att det stundvis i böckerna har varit beskrivningar av händelseförlopp utan att djupare gå in på författarens egna åsikter, tankar osv. kring händelsen som beskrivits. En av böckerna, *När livet vände, med ärr i själen* (Pragler 2019), var på detta sätt mer saklig än de övriga vilket gjorde att bokens citat som var intressanta för studien inte presenterades i analysavsnittet. Med det sagt användes boken i kodningen av böckerna och bidrog till att finna och skapa mönster. Citaten valdes enbart bort eftersom andra böcker hade starkare citat för att tydligare representera kodningen.

6.4 Begränsningar

Vi anser att det även är värt att nämna att våra resultat inte är generaliserbara för alla kvinnor som lever eller har levt i en våldsam nära relation. Varje upplevelse är unik samtidigt som situationerna kan vara olika varandra och det kan vara flera faktorer som spelar in.

Exempelvis har vi i vår studie enbart studerat relationer där det funnits barn med i bilden och även om vi har kunnat applicera våra resultat i teorier och tidigare forskning behöver det inte stämma överens med alla våldsamma relationer.

6.5 Vidare forskning

Under studiens gång har en nyfikenhet väckts kring frågor som ligger bortom denna studies ramar. Denna studie har fokuserat på valda svårigheter med att lämna en våldsam relation, vad den inte fokuserar på är främjande och stödjande aspekter. Med dessa kvinnors erfarenheter i åtanke kan även en granskning av vad för insatser och strategier som finns för att skydda dem efter en separation om beslut fattas om gemensam vårdnad alternativt annan

vårdnad som kräver ett visst samarbete av föräldrarna rörande gemensamma barn. Vidare beskriver kvinnorna att de insatser de har fått ta del av inte har gett någon betydande eller långvarig förändring på deras situationer, att de själva fått vara deras egen räddning. Hur kan man då skydda kvinnorna på bästa sätt och hjälpa dem bygga upp ett nytt liv efter en separation från mannen?

7 Referenser

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Andra uppl. Stockholm: Liber

Albanesi, Cinzia, Carlo Tomasetto & Veronica Guardabassi (2021) Evaluating interventions with victims of intimate partner violence: a community psychology approach. *BMC Women's Health*. 21 (138).

Andersson, Christell (2018). *Från knytnävsslag till egen identitet: jag reste mig från våld i nära relation*. Eskilstuna: Vaktel förlag

Axelsson, Veronika (2013). *Förhållandet: en sann historia*. Härnösand: Upper Room

Bancroft, Lundy (2002). *Why does he do that? Inside the minds of angry and controlling men*. New York: The Berkley Publishing Group.

Beeble, Marisa L., Deborah Bybee & Cris M. Sullivan (2007) Abusive men's use of children to control their partners and ex-partners. *European psychologist*, 12 (1):54-61

Belotti, Elisa, Susanne Boethius, Malin Åkerström & Margareta Hydén (2021) Ambivalent and consistent relationships: The role of personal networks in cases of domestic violence. *Social Inclusion*, 9 (4):211-221

Blau, Peter M. (1964). *Exchange and power in social life*. New York: Wiley

Blennberger, Erik (2017) *Etik i socialt arbete - Etisk kod för socialarbetare*. Stockholm: Akademikerförbundet SSR.

Blomqvist, Maria (2014). *En vacker dag lämnar jag honom*. Stockholm: Ordberoende

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje uppl. Stockholm: Liber

Brå (2021) Våld i nära relationer [<https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>] Hämtad: 2021-10-25.]

DeKeseredy, Walter S., Martin D. Schwartz, Danielle Fagen, & Mandy Hall (2006). Separation/divorce sexual assault. *Feminist Criminology*, 1 (3):228–250.

Fleury, Ruth E, Cris M. Sullivan., & Deborah Bybee. (2000). When ending the relationship does not end the violence: women's experiences of violence by former partners. *Violence Against Women*, 6 (12):1363–1383.

Hayes, Brittany E. (2012) Abusive men's indirect control of their partner during the process of separation. *Journal of family violence*. 27: 333-344.

Holmberg, Carin & Viveka Enander (2005) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess*. Andra uppl. Ystad: Kabusa Böcker

Karlsson, Nadja, Marisol Lila, Enrique Gracia & Maria Wemrell (2021) Representation of intimate partner violence against women in Swedish news media: A discourse analysis. *Violence against women*, 27 (10): 1499-1524.

Lempert, B. Lora (1997) The other side of help: Negative effects in the help-seeking processes of abused women. *Qualitative Sociology*. 20 (2): 289-309.

Lind, Rolf (2014) *Vidga vetandet. en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Loveby, Kristina (2015). *Kvinnofridsmyten – får vi be om största möjliga tystnad*. Lerum: Idus

Lundgren, Eva (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS)

Lundman, Berit & Ulla Hällgren Graneheim (2008) Kvalitativ innehållsanalys. I: Monica Granskär & Birgitta Höglund-Nielsen (red.): *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvården*. Lund: Studentlitteratur.

O'Sullivan, Chris (2002). *Domestic violence, visitations and custody decisions in New York family courts, final report*. Washington: U.S. Department of Justice.

Pragler, Erika (2019). *När livet vände: med ärr i själen ...*. Lerum: Visto förlag

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl. Stockholm: Liber

Scheffer Lindgren, Maria & Barbro Renck (2008) Intimate partner violence and the leaving process: Interviews with abused women. *International journal of qualitative studies on health and well-being*. (3): 113-124.

Smye, Victoria, Colleen Varcoe, Annette J. Browne, Madeleine Dion Stout, Viviane Josewski, Marilyn Ford-Gilboe & Barbara Keith (2021) Violence at the intersections of women's lives in an urban context: Indigenous women's experiences of leaving and/or staying with an abusive partner. *Violence against women*, 27 (10): 1586-1607.

Socialstyrelsen (2016) *Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen

Tillgänglig på internet: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2016-6-37.pdf>

Socialstyrelsen (2021) Våld i nära relationer [<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> Hämtad: 2021-10-25.]

Stark, Evan (2007). *Coercive control: The entrapment of women in personal life*. New York: Oxford University Press.

Svenska akademiens ordböcker (2022) [https://svenska.se/so/?id=150595_1&pz=3. Hämtat: 2022-01-20]

Ulmestig, Rickard & Marie Eriksson (2017) Financial consequences of leaving violent men - women survivors of domestic violence and the social assistance system in Sweden. *European journal of social work*, 20 (4): 560-571.

Weber, Max (1964). *The theory of social and economic organization*. New York: Free Press